

demos

Jaargang 42
Maart 2026

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

2

nidi

inhoud

- 1 Zijn feministische vrouwen actiever op de arbeidsmarkt?
- 5 Op goed geluk emigreren na je pensioen
- 6 Gezinsvriendelijke woning blijft belangrijke voorwaarde voor het ouderschap
- 8 Leven in de marge van de samenleving

Foto: James McNellis / Wikimedia Commons

Zijn feministische vrouwen actiever op de arbeidsmarkt?

CAMILLA MARABINI & LIN ROUVROYE

Er bestaan duidelijke verschillen tussen de loopbaanpaden van mannen en vrouwen op de Nederlandse arbeidsmarkt. Maar hoe zit dat met de participatie van feministische vrouwen? Het feminisme strijdt immers voor een meer gelijkwaardige positie van vrouwen en mannen binnen de samenleving. Dit artikel laat zien dat vrouwen die zich in hun jeugd met het feminisme identificeerden, in termen van betaald werk actiever waren dan vrouwen voor wie dit niet gold.

De participatie van vrouwen op de Nederlandse arbeidsmarkt is de afgelopen eeuw sterk toegenomen. Daarnaast blijkt uit de Emancipatiemonitor 2024 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dat vrouwen, vergeleken met mannen, meer onbetaald werk verrichten. Zo nemen vrouwen een groter deel van de zorg voor (jonge) kinderen en voor mantelzorg behoevende familieleden op zich. Sturende ideeën over wat mannen en vrouwen belangrijk vinden en hoe zij zich zouden moeten gedragen – genderrollen – beïnvloeden deze taakverdeling. Van oudsher wordt vrouwen in de eerste plaats een rol als verzorgster toegekend. Die norm wordt in verschillende situaties, zoals op school, op het werk of binnen het gezin, ofwel openlijk ofwel stilzwijgend gehanteerd. Zo bellen scholen doorgaans eerst de moeder van het kind, wanneer een leerling ziek is. Bovendien maken vrouwen zich een rol als verzorgster vaak (onbewust) eigen. Ook op kantoor doen vrouwen meer ‘huishoudelijk werk’. Denk aan de koffiehoeke schoonhouden, de planten water geven, maar ook de notulen van een vergadering uitwerken of het bedrijfsuitje organiseren. Deze grotere zorgende rol kost al gauw (veel) tijd en wordt minder beloond. Door deze zorgende rol hebben vrouwen minder gelegenheid om taken en kansen te benutten die hun positie

Dit onderzoek maakt gebruik van het NIDI Pensioen Panel. Dit is een longitudinaal onderzoek waarbij meer dan 5.000 oudere werknemers gevolgd worden in de fase van werk naar pensioen. De in deze studie gebruikte data zijn afkomstig uit wave 1, verzameld in 2015 onder werknemers in de overheidssector, het onderwijs, de bouw, de gezondheidszorg en de welzijnssector. Deze dataset bevat ook informatie over vroegere werk- en gezinsgebeurtenissen, evenals over de mate waarin respondenten zich identificeren met belangrijke culturele kenmerken uit de jaren zestig en zeventig. Voor dit artikel hebben we ons gericht op vrouwelijke respondenten, die ongeveer 50 procent van de steekproef uitmaakten.

op de arbeidsmarkt versterken. Deze dynamiek vergroot de kans dat loopbaanpaden van mannen en vrouwen uiteenlopen, zelfs als zij in dezelfde functie of in hetzelfde werkveld werken.

Het feminisme stelt een dergelijke op gender gebaseerde rolverdeling ter discussie. Het pleit voor keuzevrijheid, onder meer door versterking van de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt. Wie in diens vormende jeugdige jaren kennis heeft gemaakt met feministische ideeën, neemt deze denkbeelden wellicht mee in diens overwegingen en ervaart meer vrijheid om het leven naar eigen wensen en behoeften te leiden. Zo zouden feministische ideeën kunnen aanzetten tot een meer gelijkwaardige verdeling van verantwoordelijkheid voor werk en zorg tussen partners. Op het werk zouden feministische ideeën het expliciet kenbaar maken van ambities ten aanzien van betaald werk en loopbaanontwikkeling kunnen stimuleren. Dit werpt de vraag op of vrouwen die zich in hun jeugd als feministen identificeerden, in hun arbeidsmarktgeschiedenis verschillen van vrouwen die dat niet deden.

Feminisme op het werk

Feminisme wordt in de Van Dale gedefinieerd als *het streven naar gelijke rechten voor vrouwen en mannen*. In haar in 1967 gepubliceerde essay 'Het onbehagen bij de vrouw', bekritiseerde Joke Smit de Nederlandse samenleving, die het huwelijk en het krijgen van kinderen als de ultieme mijlpalen in het leven van een volwassen vrouw

beschouwde. Tijdens de 'tweede feministische golf' in de jaren zestig en zeventig, vocht de vrouwenbeweging voor het recht op zelfbeschikking over het krijgen van kinderen, een eerlijke verdeling van huishoudelijke taken, gelijke kansen op de arbeidsmarkt en een gelijke beloning bij gelijk werk. Binnen de samenleving heeft het feministische gedachtegoed grote invloed gehad op de arbeidsparticipatie van vrouwen uit de 'babyboomgeneratie'. Er is echter relatief weinig bekend over hoe het aanhangen van feministische idealen de individuele loopbanen van vrouwelijke babyboomers heeft beïnvloed. Een vergroot bewustzijn van systemische ongelijkheden tussen mannen en vrouwen, zou vrouwen kunnen hebben gemotiveerd om zich te verzetten tegen traditionele genderrollen. Het spaarzame onderzoek in deze richting wijst er inderdaad op dat feministische ideeën carrière- en leiderschapsambities onder vrouwen kunnen bevorderen en de bereidheid om hun carrière op te offeren voor het gezin kunnen verminderen.

Op basis van het NIDI Pensioen Panel Onderzoek (zie kader) keken wij naar de loopbaangeschiedenissen en de opvattingen over het feminisme van 2.501 werkende vrouwen geboren tussen 1950 en 1955. Deze steekproef is niet representatief voor de volledige vrouwelijke beroepsbevolking van die generatie, want het panel bevat alleen vrouwen die in 2015 op 60- tot 65-jarige leeftijd nog minstens 12 uur per week betaald werk verrichtten in loondienst. Vrouwen die al eerder de arbeidsmarkt verlieten, bijvoorbeeld na het krijgen van kinderen of omdat zij voor hun 60ste met pensioen gingen, zijn niet in het onderzoek meegenomen. Ondanks deze beperkingen bieden deze data een unieke kans om de loopbanen van vrouwelijke babyboomers te bestuderen.

Kenmerken van feministen

Beschrijvende gegevens laten zien hoeveel vrouwen zich tijdens hun jeugd met het feministisch gedachtegoed identificeerden. Op de vraag in welke mate vrouwen zich in hun jeugd met be-

Foto: Roel Wijnants/Flickr

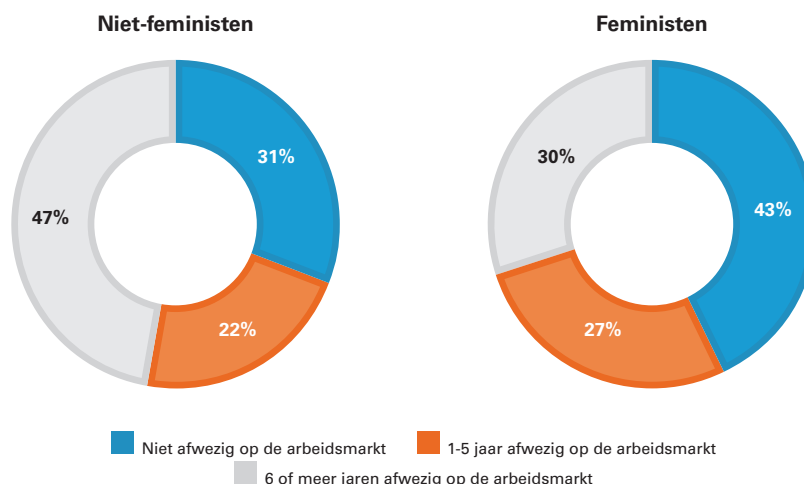
paalde kenmerken uit de jaren zestig en zeventig identificeerden antwoordde ongeveer 30 procent van de vrouwen in de steekproef dat zij zich sterk of zeer sterk met het feminisme identificeerden. Vanaf nu definiëren we deze groep als 'feministen'. Aangezien de maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van het gedrag van vrouwen destijds veel beperkender waren, kunnen deze vrouwen worden beschouwd als voorlopers van de feministische beweging. De rest van de steekproef, vrouwen die zich zwak of helemaal niet identificeerden met het feminisme, noemen we 'niet-feministen'.

Feministische en niet-feministische vrouwen vertonen enkele verschillen. Ten eerste hebben feministische vrouwen vaker hoger onderwijs gevolgd (68% tegenover 43%), wat suggereert dat feministische ideeën relatief vaker voorkomen onder hoger opgeleiden. Daarnaast hebben feministische vrouwen gemiddeld minder kinderen (1,8 tegenover 2,0 voor niet-feministische vrouwen). Ze zijn ook minder vaak getrouwd op het moment van de enquête (53% tegenover 63% van de niet-feministen), terwijl er geen verschillen zijn in echtscheidingspercentages gedurende de levensloop. Omdat deze studie zich richt op het carrièreverloop, hebben we ook gekeken naar verschillen in de mate waarin werk centraal staat in het leven van feministen en niet-feministen. Gevraagd naar hun mening over de stelling "Mijn werk is slechts een klein deel van mijn leven", antwoordde 55 procent van de feministische vrouwen dat ze het daar niet mee eens waren, tegenover 48 procent van de niet-feministische vrouwen. Met de stelling "Betaald werk is de beste manier voor een vrouw om zich te ontwikkelen", was ongeveer 73 procent van de feministische vrouwen het eens, tegenover 64 procent van de niet-feministische vrouwen. Betaald werk lijkt, op basis van deze opvattingen, voor vrouwen die zich in hun jeugd met het feminisme identificeerden een belangrijkere rol in hun volwassen leven te hebben gespeeld. Blijkt dit ook uit hun arbeidsgeschiedenis?

Feministen en de arbeidsmarkt

Figuur 1 toont het aantal jaren dat werkende vrouwen gedurende hun loopbaan afwezig waren op de arbeidsmarkt, uitgesplitst naar identificatie met het feminisme. Hieruit blijkt dat feministische vrouwen meer jaren op de arbeidsmarkt doorbrachten en vaker een ononderbroken loopbaan hadden. Gemiddeld werkte een derde van de geïnterviewde vrouwen zonder onderbreking sinds het jaar waarin ze de arbeidsmarkt opkwamen. Dit percentage is echter hoger (43%) onder feministische vrouwen en lager (31%) onder de niet-feministen. Gemiddeld waren feministische vrouwen vier jaar en bijna twee maanden afwezig van de arbeidsmarkt, terwijl dit gemiddelde voor niet-feministische vrouwen 6,5 jaar was. Berekeningen op basis van multivariate modellen tonen aan dat dit verschil niet wordt verklaard door het feit dat feministische vrouwen hoger opgeleiden zijn, minder kinderen hebben of meer belang hechten aan werk. Uit eerder onderzoek weten we dat het krijgen van kinderen een van de belangrijkste verklaringen is voor het (tijdelijk) verlaten van de

Figuur 1. Aantal jaren afwezigheid op de arbeidsmarkt sinds eerste toetreding, feministen

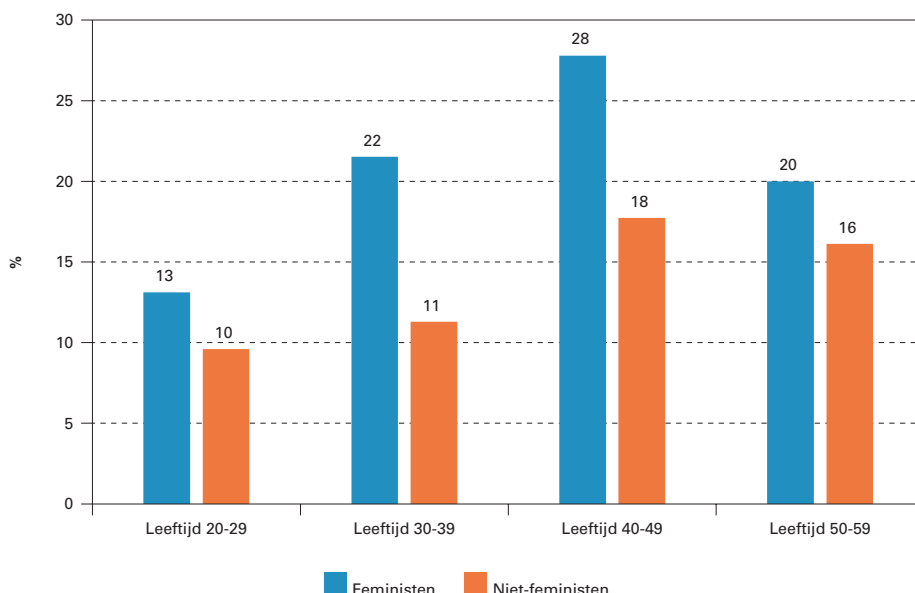

Bron: NIDI Pensioen Panel (2015). N = 2.501.

arbeidsmarkt. Uit onze gegevens valt op te maken of vrouwen op een bepaald moment in hun leven hun betaalde werk neerlegden om voor hun kinderen te zorgen (niet weergegeven). Onder feministische vrouwen ligt dit percentage lager (43%) dan onder niet-feministen (57%).

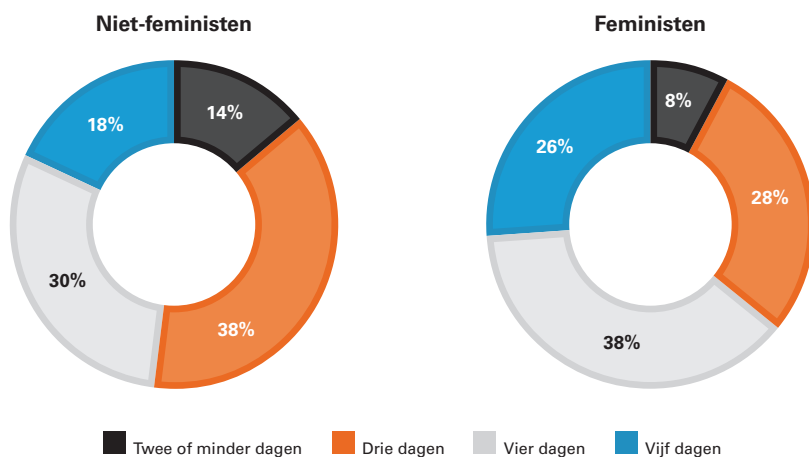
Figuur 2 illustreert het percentage vrouwen dat in hun twintiger, dertiger, veertiger en vijftiger jaren ten minste één keer promotie kreeg. De grafiek laat zien dat feministische vrouwen in elke levensfase vaker promotie kregen dan niet-feministen. In de leeftijdsperiode van 30 tot 39 jaar is het aandeel feministen dat promotie maakte zelfs twee keer zo groot. Over het geheel genomen kreeg ongeveer de helft van de vrouwen minstens één keer promotie tijdens hun carrière, maar dit percentage lag hoger voor feministen (60%) dan voor niet-feministen (46%). Ook hier blijkt uit multivariate analyses dat de geobserveerde verschillen tussen feministen en niet-feministen niet te wijten zijn aan gemiddelde verschillen in opleidingsniveau, kindertal, afwezigheid op de arbeidsmarkt of opvattingen over de centrale plaats van werk in het leven als geheel.

Figuur 2. Aandeel werkende vrouwen dat in hun loopbaan promotie heeft gemaakt, naar leeftijdsgroepen, feministen versus niet-feministen

Bron: NIDI Pensioen Panel (2015). N = 2.501.

Figuur 3. Aantal gewerkte dagen per week op 60-65-jarige leeftijd, feministen versus niet-feministen

Bron: NIDI Pensioen Panel (2015). N = 2.501.

Ten slotte hebben we gekeken naar de werkduur van vrouwen tegen de tijd dat zij ergens tussen de 60-65-jaar waren (figuur 3). Ten eerste werkten feministische vrouwen in deze leeftijd vaker fulltime dan niet-feministen. Gemiddeld werkten vrouwen in de steekproef 25 uur, maar het aantal uren is hoger voor feministen (28 uur) dan voor niet-feministen (24 uur). Bovendien wordt dit verschil in gewerkte uren niet volledig verklaard door verschillen in opleidingsniveau, kindertal, de sector waarin men werkt, afwezigheid van de arbeidsmarkt of opvattingen over de centrale plaats van werk. Helaas bevat deze dataset geen informatie over het aantal gewerkte uren gedurende de gehele loopbaan.

Moeten we allemaal feminist zijn?

Onze bevindingen laten zien dat vrouwen met feministische overtuigingen vaker actief blijven op de arbeidsmarkt en gedurende hun loopbaan vaker promotie maken. Het is belangrijk om te benadrukken dat gedachtegoed en keuzegedrag elkaar wederkerig kunnen beïnvloeden. Vrouwen die, geleid op de in hun jeugd heersende genderrollen, al afwijkende keuzes maakten stonden wellicht meer open voor feministische ideeën, terwijl die ideeën op hun beurt weer afwijkend gedrag motiveerden. Op basis van het hier gebruikte gegevensbestand valt deze mogelijke wisselwerking niet perfect uit elkaar te halen. De resultaten wijzen er echter op dat feministische opvattingen samenhangen met verschillen in keuzes rond werk en zorg, én met verschillen in het verloop van carrières.

Uit eerder onderzoek weten we dat de in deze studie geobserveerde loopbaanpatronen samengaan met gunstige financiële uitkomsten, zoals een hoger inkomen, een sterkere pensioenopbouw en grotere economische zelfstandigheid. Dit betekent dat vrouwen die actief zijn op de arbeidsmarkt doorgaans beter in staat zijn om financieel te 'herstellen' wanneer er onverwachte gebeurtenissen plaatsvinden, zoals een echtscheiding of het verlies van een partner. In het geval van een onveilige thuissituatie zijn financieel zelfstandige vrouwen beter in staat om zichzelf (en eventuele kinderen) buiten gevaar te brengen. De Nederlandse overheid ondersteunt een grotere, meer gelijkwaardige betrokkenheid van vrouwen in het

arbeidsproces bovendien als potentiële oplossing voor bestaande tekorten op de arbeidsmarkt. Deze opsomming nodigt uit tot reflectie op een vraag die schrijfster Chimamanda Ngozi Adichie ruim tien jaar geleden al in een essay opwierp: zouden we allemaal feministen moeten zijn?

De uitkomsten van dit onderzoek suggereren dat het feminisme vrouwen uit de babyboomgeneratie een grotere variëteit aan mogelijke levenspaden bood dan de op gender gebaseerde normen op dat moment voorschreven. Feministische ideeën kunnen daarmee positieve gevolgen hebben voor gendergelijkheid op de arbeidsmarkt. In essentie betekent meer gendergelijkheid op de arbeidsmarkt niet alleen meer keuzevrijheid voor vrouwen, maar ook voor mannen en andere mensen. Vanuit die lezing kan buiten de heersende realiteit worden gedacht. Beleid dat een gelijkwaardige verdeling van werk en zorg binnen koppels faciliteert, denk aan langer vaderschapsverlof, flexibele werktijden of de mogelijkheid tot deeltijdwerk, biedt ook aan mannen meer ruimte om dergelijke keuzes naar eigen behoeftes en inzicht te maken. De keuze van mannen om minder uren betaald werk te verrichten om (meer) betrokken te kunnen zijn in de opvoeding van hun kinderen, wordt door leidinggevenden binnen organisaties nu nog vaak gekwalificeerd als afwijkend gedrag. Hoewel deze studie de carrièrevoordelen van feminisme voor vrouwen benadrukt, biedt de bredere feministische beweging perspectieven voor het bevorderen van autonomie in de samenleving als geheel.

Camilla Marabini, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: marabini@nidi.nl

Lin Rouvroye, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: rouvroye@nidi.nl

LITERATUUR:

- Adichie, C.N. (2014), *We should all be feminists*. New York: Harper Collins.
- Lee, J. en J.L. Wessel (2022), Is feminist identity beneficial for women's career aspirations? Examining feminist identity profiles. *Psychology of Women Quarterly*, 46(1), pp. 27-49.
- Leyenaar, M.H. (2019), From pioneers to players: Women in the Netherlands. In: Gelb, J. en M. Palley (red.): *Women and Politics around the World: A Comparative History and Survey*, pp. 485-502.

Afbeelding: J. Howard Miller Westinghouse, poster used by the War Production Co-ordinating Committee/Wikimedia commons

Op goed geluk emigreren na je pensioen

ENYA VAN DROOGE & JUUL SPAAN

De meeste pensioenmigranten vertrekken naar een land waar zij vertrouwd mee zijn door vakantie of een eigen huis, maar ongeveer 20 procent vertrekt zonder zulke ervaring. De groep die al goed bekend was met het bestemmingsland beviel het leven daar over het algemeen beter dan de groep zonder eerdere ervaringen.

Ouderen die na hun pensioen naar het buitenland verhuizen wagen een sprong in het diepe. Ze laten Nederland achter zich op zoek naar een andere manier van leven. Sommige pensioenmigranten zijn via vakanties of overwinteringen al vertrouwd geraakt met hun bestemmingsland, maar dat geldt niet voor iedereen. Voor de een is de sprong dus dieper dan voor de ander. Verschilt dit in hoe goed het leven bevalt na emigratie en de mate waarin zij zich uiteindelijk thuis voelen? Op basis van een NIDI-onderzoek uit 2021 onder 3.533 pensioenmigranten onderzoeken we hoe pensioenmigranten die tenminste drie jaar in het buitenland woonden terugkijken op de eerste paar maanden na emigratie en in hoeverre zij zich verbonden voelden met hun nieuwe land toen de vragenlijst werd afgenomen.

Het merendeel (75%) van de pensioenmigranten beviel het leven in de eerste maanden na emigratie goed, zij vonden het meestal of vooral leuk. Een vijfde (22%) vond het zowel leuk als moeilijk en enkelen (3%) vond het meestal of vooral moeilijk. Ook voelden de meeste pensioenmigranten zich sterk verbonden met het bestemmingsland. Veel pensioenmigranten waren voorafgaand aan hun emigratie al goed bekend met hun nieuwe land. Zo was een ruime meerderheid (69%) er al drie keer of vaker op vakantie geweest, had 9 procent er al eerder gewoond en had 18 procent al een woning op hun bestemming. De laatste groepen omvatten bijvoorbeeld seizoensmigranten, die later besloten zich definitief te vestigen. Opvallend is dat ongeveer een op de vijf géén van deze ervaringen had en dus emigreerden naar een voor hen relatief onbekend land.

De hiernaast staande figuur laat voor de top-10 bestemmingslanden de verschillen zien in hoe goed het leven direct na emigratie beviel tussen de pensioenmigranten die al goed bekend waren met hun nieuwe land en zij die dat niet waren. In Italië, Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk waren de verschillen in gewinning het grootst. Daar vonden pensioenmigranten die niet goed bekend waren in het bestemmingsland het minder vaak alleen maar leuk. In landen als de Verenigde Staten, Portugal en Spanje, waren de verschillen kleiner en in Thailand was het beeld zelfs omgedraaid. Ook het gevoel van verbondenheid was minder sterk bij degenen die voor emigratie niet goed bekend waren met het bestemmingsland. Zij zagen het land bijvoorbeeld minder als deel van hun identiteit.

Het onderzoek laat zien dat de ervaringen die iemand opdoet vóór emigratie, het gewenningspro-

ces kunnen bevorderen en lijken bij te dragen aan een doordachte afweging of het land en cultuur bij iemand past. Voor toekomstige pensioenmigranten onderstreept dit het belang om een land eerst goed te leren kennen, bijvoorbeeld via vakanties of langere verblijven, voordat men emigreert.

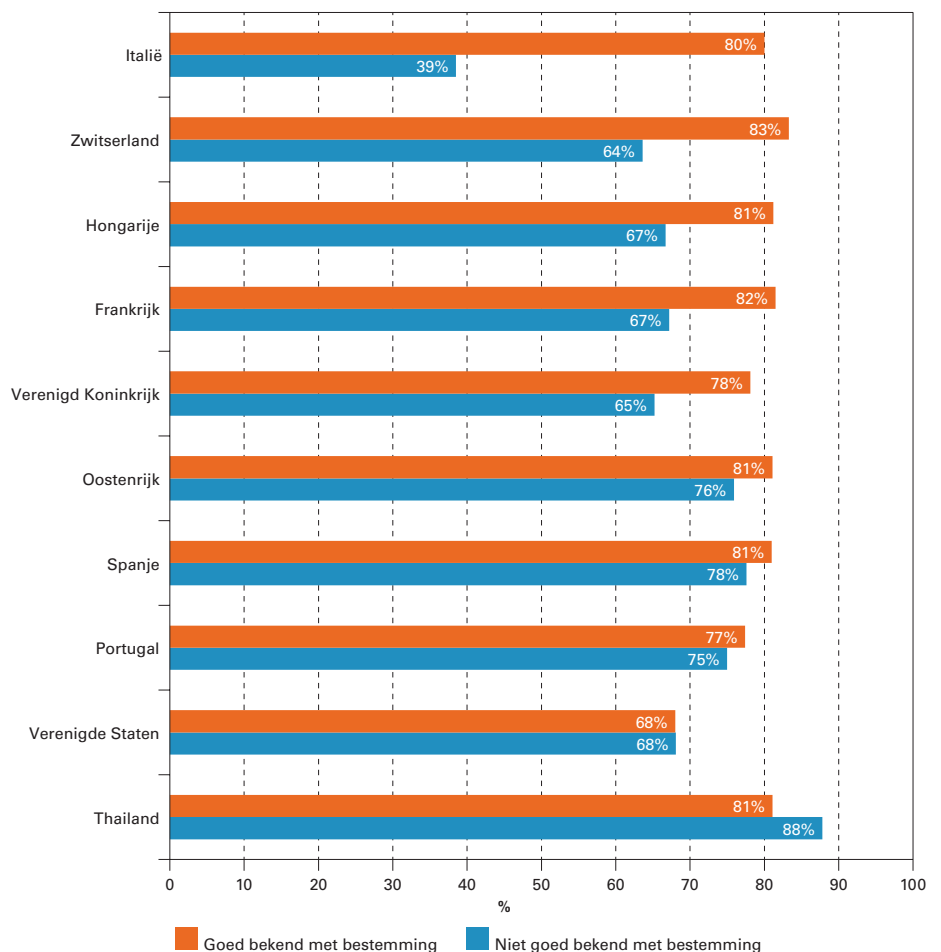
Enya van Drooge, Rijksuniversiteit Groningen,
e-mail: enya@aol.nl

Juul Spaan, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit
Groningen, e-mail: spaan@nidi.nl

LITERATUUR:

- Spaan, J. (2025), *New horizons in later life: Motives, family ties and return of international retirement migrants*. Proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen.

Percentage pensioenmigranten, in de top-10 van bestemmingen, dat het leven in de eerste maanden na emigratie meestal of vooral leuk vond, gerangschikt naar het verschil tussen pensioenmigranten die goed bekend en niet goed bekend waren

Noot. Aan pensioenmigranten werd gevraagd: "Hoe beviel het leven in de paar maanden direct na de emigratie?" met 5 antwoordopties variërend van "was vooral leuk" tot "was vooral moeilijk". De categorie 'goed bekend met bestemming' omvat pensioenmigranten die drie keer of vaker op vakantie zijn geweest in het bestemmingsland, er eerder hebben gewoond of er al een huis hadden. N = 3.533.

Bron: Survey of Dutch Retirement Migrants Abroad (2021).

Gezinsvriendelijke woning blijft belangrijke voorwaarde voor het ouderschap

DANIËL VAN WIJK & PETEKE FEIJTEN

Door de stijgende huizenprijzen wordt het steeds lastiger voor jongvolwassenen om een gezinsvriendelijke woning te vinden. Dit heeft mogelijk gevolgen voor hun beslissing om kinderen te krijgen: stellen zij dit uit, of krijgen zij kinderen in appartementen of huurwoningen? Analyses tonen aan dat het vinden van een gezinsvriendelijke woning een belangrijke rol blijft spelen in de beslissing om kinderen te krijgen.

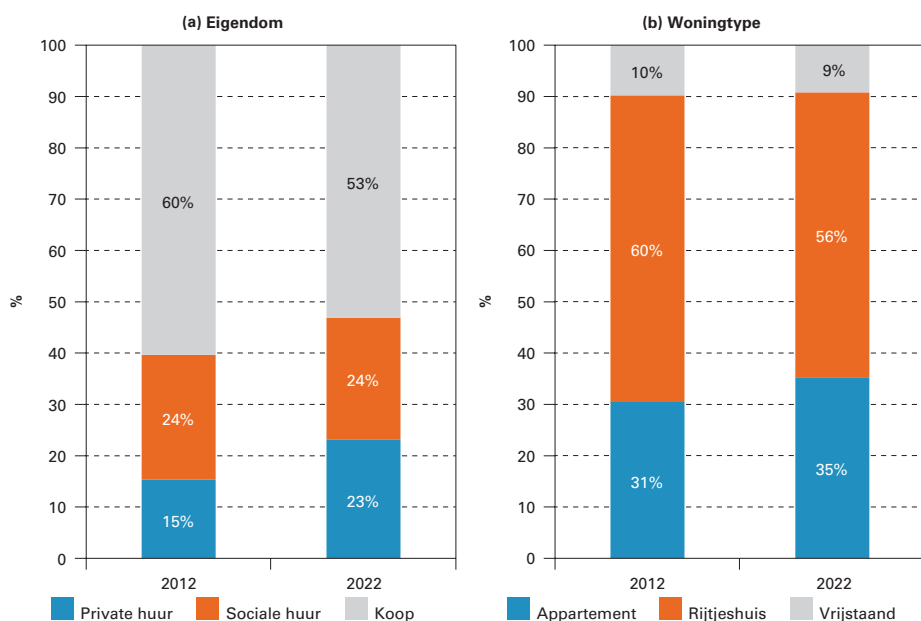

Foto: Nanda Sluijsmans / Flickr

Het aantal kinderen dat in Nederland geboren wordt, is de afgelopen jaren flink gedaald. Waar het kindertal per vrouw in 2010 nog 1,80 bedroeg, was dit in 2024 afgenomen tot 1,43, het laagste cijfer sinds de start van de meting in 1950. Deze daling van het kindertal is deels een gevolg van het uitstel van het krijgen van kinderen naar latere leeftijden.

Recent onderzoek laat zien dat ontwikkelingen op de woningmarkt mogelijk een rol hebben gespeeld in de daling van het kindertal. De huizenprijzen stegen sinds 2013 een stuk sterker dan de inkomens. Dit maakt het steeds lastiger voor jongvolwassenen om een woning te vinden met kenmerken die doorgaans als ‘gezinsvriendelijk’ worden gezien, zoals een koopwoning of een eengezinswoning. De gevolgen hiervan zijn zichtbaar in figuur 1, die toont hoe de woonsituatie van zelfstandig wonende vrouwen van 17 tot 44 jaar is veranderd tussen 2012 en 2022. Figuur 1a laat zien dat deze vrouwen in 2022 minder vaak in een koophuis woonden dan tien jaar eerder (daling van 60% naar 53%), maar juist vaker in een private huurwoning (stijging van 15% naar 23%). Ze wonen ook minder vaak in rijtjeshuizen en vaker in appartementen.

Figuur 1. Ontwikkeling in woningkenmerken van vrouwen van 17 tot 44 jaar die zelfstandig wonen

Bron: microdata CBS.

Vrouwen die de leeftijd hebben waarop het gebruikelijk is om kinderen te krijgen, wonen dus steeds minder vaak in woningen die doorgaans als gezinsvriendelijk worden gezien. Dit heeft mogelijk gevolgen voor hun beslissing om kinderen te krijgen, maar dit hangt af van hoe zij reageren op de veranderde situatie op de woningmarkt. In de literatuur staan twee verwachtingen tegenover elkaar. Enerzijds zou een gezinsvriendelijke woning een belangrijke voorwaarde kunnen blijven voor het krijgen van een kind, vanwege sterke sociale normen die voorschrijven wat voor woning geschikt is om kinderen in op te voeden.

Jongvolwassenen die niet aan deze norm (kunnen) voldoen, stellen het krijgen van kinderen uit of mogelijk af. Anderzijds zou de gebrekkige toegang tot gezinsvriendelijke woningen ertoe kunnen leiden dat jongvolwassenen hun situatie opnieuw evalueren en de eisen die ze stellen aan hun woning afzwakken. Hierdoor zouden meer jongvolwassenen kinderen kunnen krijgen in appartementen en/of huurwoningen.

Om deze twee mogelijkheden uit elkaar te halen, berekenen we de kans dat vrouwen in de verschillende woningsituaties in figuur 1 een jaar later een kind krijgen. We doen dit voor elk jaar tussen 2012 en 2022 (dus geboorten tussen 2013 en 2023). Zo kunnen we zien hoe het verband tussen gezinsvriendelijke woningkenmerken en het krijgen van een kind de afgelopen jaren is veranderd (zie kader).

Figuur 2 laat de resultaten van deze analyse zien, waarbij de kans om een kind te krijgen steeds is afgezet tegen de woonsituatie met de kleinste kans (een private huurwoning of een appartement). De figuur toont dat gezinsvriendelijke woningkenmerken samenhangen met een grotere kans om een jaar later een kind te krijgen. Zo kregen vrouwen die in een rijtjeshuis woonden in 2023 29 procent vaker een kind dan vrouwen in appartementen, en vrouwen in vrijstaande woningen zelfs 38 procent vaker. Ook zien we dat vrouwen in koopwoningen het vaakst een kind krijgen, gevolgd door vrouwen in sociale huurwoningen.

Daarnaast toont figuur 2 dat het verband tussen gezinsvriendelijke woningkenmerken en geboorte redelijk stabiel is tussen 2013 en 2023. Het verband tussen woningtype en geboorte is zelfs wat sterker geworden. Dit duidt erop dat een gezinsvriendelijke woning een voorwaarde blijft voor het krijgen van kinderen, die het afgelopen decennium iets belangrijker lijkt te zijn geworden.

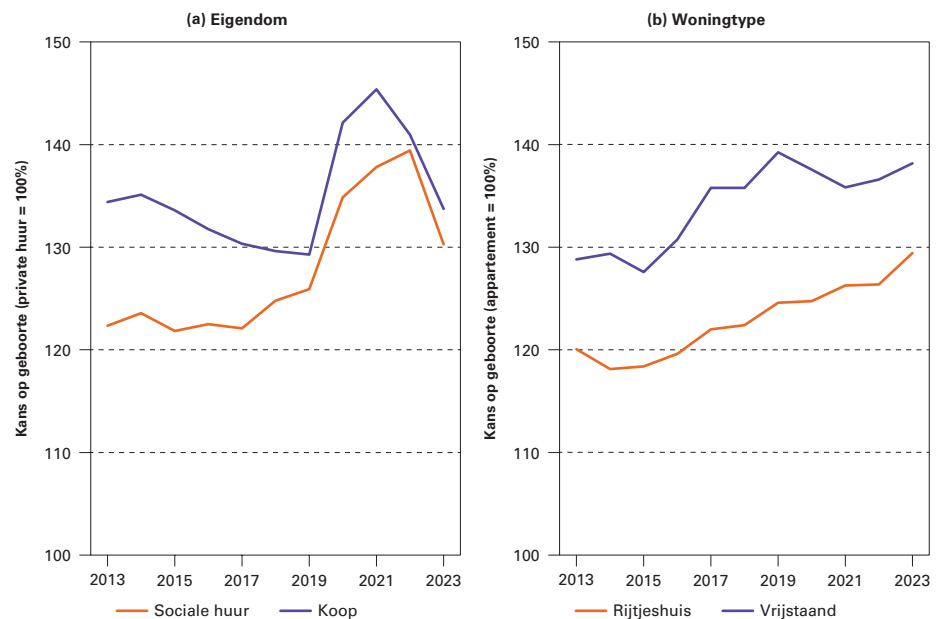
Een andere bevinding, zichtbaar in figuur 2a, is dat er tussen 2013 en 2023 een relatieve stijging heeft plaatsgevonden van de kans dat vrouwen in sociale huurwoningen een kind krijgen, ten opzichte van zowel vrouwen in koopwoningen als vrouwen in de private huursector. Mogelijk komt dit doordat de huren in de sociale sector minder zijn gestegen dan de kosten van koopwoningen en private huurwoningen, waardoor het aantrekkelijker is geworden om een gezin te starten of uit te breiden in een sociale huurwoning.

Conclusie

Hoewel soms wordt gesteld dat jongvolwassenen zich aanpassen aan de wooncrisis door kinderen te krijgen in kleinere, gehuurde appartementen, is hier in Nederland weinig bewijs voor. Een woning met gezinsvriendelijke kenmerken blijft een belangrijke voorwaarde waar jongvolwassenen aan willen voldoen voordat ze kinderen krijgen. Een mogelijke verklaring is dat de normen die bepalen wat voor soort woning als geschikt wordt gezien om kinderen te krijgen al eerder in de levensloop zijn gevormd, bijvoorbeeld toen men in het ouderlijk huis woonde. De huidige generatie jongvolwassenen groeide immers vaak op in een

De resultaten in dit artikel zijn gebaseerd op data over alle vrouwen die in Nederland wonen en tussen de 17 en 44 jaar oud waren op het moment van de meting van de woningkenmerken, afkomstig uit de registers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). We meten de woonsituatie van deze vrouwen met twee variabelen: woningtype meet of de woning een appartement, rijtjeshuis of vrijstaande woning is. Eigendom meet of de vrouw en/of haar partner eigenaar is van de woning. Als zij geen eigenaar is, maken we onderscheid tussen sociale en private huurwoningen. Dit onderscheid is in dit onderzoek gebaseerd op wie er eigenaar is van de woning (corporatie of private verhuurder) en dus niet op de hoogte van de huur. De woonsituatie wordt gerelateerd aan de kans dat vrouwen een jaar later een kind krijgen. Hierbij wordt gecorrigeerd voor verschillen in demografische en sociaaleconomische achtergrondkenmerken, waaronder partnerstatus. Vrouwen die bij hun ouders wonen worden buiten beschouwing gelaten (zie Van Wijk en Feijten (2026) voor meer details).

Figuur 2. Relatieve kans op een kind onder vrouwen van 18 tot 45 jaar naar woningkenmerken (a) ten opzichte van private huur, en (b) ten opzichte van appartement

Bron: microdata CBS.

gezinsvriendelijke (koop)woning, waardoor zij zelf mogelijk eenzelfde soort woning willen bemachtigen voordat ze een gezin stichten.

Het resultaat is een toegenomen mismatch tussen het soort woning waar jongvolwassenen willen wonen voordat ze aan kinderen beginnen enerzijds, en het soort woning waartoe zij op de huidige woningmarkt toegang hebben anderzijds. Deze mismatch lijkt een belangrijke oorzaak te zijn van het uitstel van het ouderschap en de daling van het kindertal.

Daniël van Wijk, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen en UMCG, e-mail: wijk@nidi.nl

Peteke Feijten, Centraal Bureau voor de Statistiek, e-mail: pm.feijten@cbs.nl

LITERATUUR:

- Brauner-Otto, S.R. (2023), Housing and fertility: A macro-level, multi-country investigation, 1993-2017. *Housing Studies*, 38(4), pp. 569-596.
- Wijk, D. van (2024), Stijgende huizenprijzen deels verantwoordelijk voor daling geboortecijfer, *Demos*, 40(8), pp. 1-4.
- Wijk, D. van en P. Feijten (2026), Is a family-friendly home still a prerequisite for childbearing? *Housing Studies*.

Leven in de marge van de samenleving

In Nederland is het vertrouwen in anderen relatief hoog en zijn veel mensen sociaal en maatschappelijk actief. Toch zijn er ook hier mensen die relatief weinig meedoen in de maatschappij en niet veel vertrouwen in anderen en in instituties hebben. Het gaat om zo'n zes procent van de bevolking; zij leven sociaal in de marge. Maar wie zijn deze mensen die buitenspel staan?

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gebruikt voor het onderzoek naar mensen in de marge de enquête Sociale Samenhang en Welzijn (SSW). Daarin wordt gevraagd naar participatie en vertrouwen, dé pijlers van sociaal kapitaal. Participatie gaat over hoe mensen meedoen in de samenleving. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd of zij regelmatig contact hebben met hun familie, vrienden en burens, of ze mensen helpen buiten organisaties om of juist voor een organisatie vrijwilligerswerk doen. Ook wordt nagegaan of mensen betaald werk hebben, actief zijn in verenigingen en naar de stembus gaan. Naast participatie worden ook vragen gesteld over vertrouwen in elkaar en in instituties, zoals het leger, de politie, de pers, bedrijven en de politiek. Het CBS spreekt van 'leven in de marge' wanneer iemand zich zowel wat betreft vertrouwen als participatie in het laagst scorende kwart van de bevolking bevindt. Dit artikel zoomt in op de vraag welke bevolkingsgroepen de grootste kans hebben om tot die 6 procent te horen die in de marge leven.

Het zal niet verbazen dat onderwijsniveau en inkomen de grootste verschillen laten zien in het aandeel mensen in de marge. Mensen met alleen een diploma van het basisonderwijs be-

finden zich met 13,5 procent het vaakst sociaal in de marge. Het minst vaak leven mensen in de marge als ze een hbo- of wo-master hebben afgerond (1,5%). Daarnaast zijn het de laagste inkomensgroepen die het vaakst in de marge leven en dit loopt af met de hoogte van het inkomen. Een deel van deze verschillen naar inkomen hangt samen met verschillen tussen de inkomensgroepen in onderwijsniveau. Mensen met een lager inkomen hebben vaker basisonderwijs of een vmbo-diploma dan mensen met hogere inkomens.

Er zijn ook andere verschillen, maar deze zijn beperkter. Zo bevinden mannen en 55-plussers zich relatief wat vaker in de marge dan vrouwen en mensen jonger dan 55 jaar. Bevolkingsgroepen die juist relatief een wat kleinere kans hebben om in de marge te leven zijn mensen die net als hun ouders in Nederland zijn geboren en ook paren met thuiswonende kinderen en thuiswonende kinderen (van 15 jaar of ouder) zelf.

Al met al hebben de mensen met basisonderwijs, een vmbo-diploma en mensen in de laagste inkomensgroepen de grootste kans om zich sociaal in de marge te bevinden. Vooral

DEMOS verschijnt 8 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Een abonnement op DEMOS is gratis. U kunt uw aanvraag indienen via: demos@nidi.nl of via onze site: nidi.nl/nl/demos/

Bij gehele of gedeeltelijke overname van artikelen dient men een volledige bronvermelding te gebruiken. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Jasper Bosma, redacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Nico van Nimwegen, redacteur Lin Rouvroye, redacteur Juil Spaan, redacteur Maaïke van der Vleuten, redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage (070) 356 52 00
Telefoon	demos@nidi.nl
E-mail	https://nidi.nl/demos
Internet	gratis
Abonnementen	Koninklijke Van der Most Opmaak www.up-score.nl

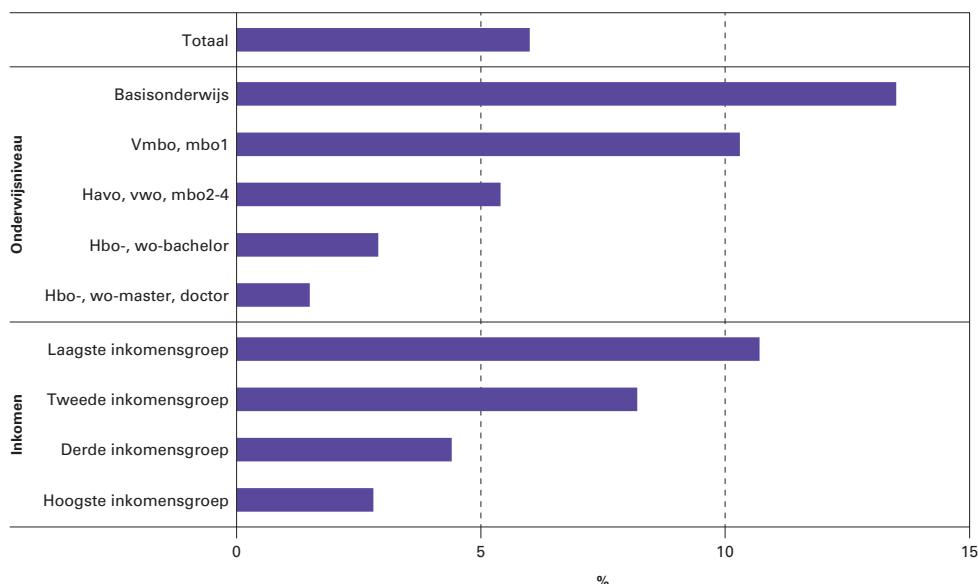
deze groepen zijn daarom belangrijk voor een beleid dat gericht is op het stimuleren van het meedoen in de samenleving en op bevorderen van vertrouwen, in elkaar én in instituties.

Moniek Coumans, Centraal Bureau voor de Statistiek, e-mail: m.coumans@cbs.nl

LITERATUUR:

- Coumans, M. en L. Janssen (2025), Leven in de marge. *Statistische Trends*, CBS online, Den Haag: CBS.

Leven in de marge naar onderwijsniveau en inkomen in Nederland, 2023

Noot: De enquête wordt elk jaar onder inwoners van Nederland van 15 jaar of ouder afgenomen. In dit artikel kijken wij naar de CBS-gegevens uit 2023. De inkomens zijn verdeeld in vier groepen van 25% van de inkomensverdeling. N=7.671.

Bron data: CBS Enquête Sociale Samenhang en Welzijn (2023).